

S prejavom hlbkej úcty ostávam

Dr.Pavol Jantusch v. r.
biskup, apoštolský administrátor

Slovutný pán
Dr. Gustáv H u s á k
predseda Zboru povereníkov,
B r a t i s l a v a

Slovenský národný archív Bratislava, f. Demokratická strana II., kart. 2, č. 101

Dokument č. 105

Informácia o situácii na Slovensku z 12. apríla 1947

Správa: Informace ze Slovenska 12. dubna 1947

Pozice evangelického křídla strany demokratické je jejich vystoupením u soudu proti Tisovi tak otřesená, že je otázkou jak vydrží vnitřní náraz po vynesení rozsudku. Evangelické křídlo, které do značné míry jest totožné s bývalou stranou agrární na Slovensku, hledalo snad proto tak usilovně cestu pro DS do českých zemí, aby nahradilo předpokládané straty, v případě rozkolu. Počítalo zřejmě s přílivem bývalých agrárníků, jehož úsilí o vytvoření páté politické strany v českých zemích neustává. Politicky aktivní katolický živel v českých zemích je již organizován ve straně lidové a novolud'ácké hnutí zde nemá nejmenších předpokladů ani k zakotvení, ne potom k politickému vzrůstu a rozmachu. Jeho voliči slovenští v Čechách a na Moravě, jsou pak tak rozptýleni, že by prakticky z jejich hlasů nic nemělo.

V momentu politického rozlomu DS na stranu katolickou a DS /agrární/ s evangelíky ve vedení, dojde pravděpodobně k ostrému vnitřnímu boji o vedení katolické strany. Nejvýraznější a nejobratnější osobou je ministr Pietor, který má, jak se zdá dosti pevnou pozici a značnou oporu ve slovenských biskupech. Pietor by se zřejmě hodil episkopátu, poněvadž přece jen není kompromitován, jako kde který, dnes třeba i významný příslušník HSLS. A zdá se, že je Pietor ochoten provésti bývalé lud'áky, jejichž hlavou se ve vhodné chvíli doufá státi, k jakž takž plodné politice na půdě Československé republiky, je přesvědčen, že by se mu podařilo zvládnouti lud'ácky radikalismus a separatistické snahy.

Pietor má dobrou vůli, ale přeceňuje své síly. V poslední době hledá cestu ke Straně slobody, ač ještě nedávno byl pro její rozpuštění, aby se pokusil vytvořiti snad spolu s ni katolickou stranu, neboť vidí, že tříštění je katolíkům ke škodě. I kdyby se mu však podařilo soustředit všechny slovenské katolíky v jedné straně, odstředivé síly radikálů starého hlinkovského ražení by mu v krátké době vyrvali vedení.

Druhou osobou přicházející v úvahu jako vůdce katolické strany je dr. Rudolf Fraštacký, vlastenecky radikál, novolud'ák, rozhodnutý dualista se separatistickými sklony. Nemá však toho vztahu k slovenským biskupům jako ministr Pietor. Zdá se rovněž, že episkopát stále váhá s rozhodnutím, pro kterého z obou se vysloviti a vyčkává na vývoj mezinárodní situace. /Slovenští biskupové mají styky s Vatikánem a americkými Slováky, dostávají jejich tiskoviny, které považují za věci světové úrovně a žijí proto ve světě značně skreslených představ o naší vnitřní a zahraniční politické situaci/.

Fraštacký, který byl za tzv. slovenského státu zapojen na anglickou zpravodajskou síť, pracuje stejně v intencích IS. Dostal prý pro tuto činnost z Anglie Kčs 1 000 000. Nejde však o zuřivého lud'áka, ale o člověka, jemuž je strana prostředkem k politickým cílům souvisejícím s jeho zahraničním spojením.

Třetím kandidátem je kanonik Cvinček, který se mnohými považuje za osobu vhodnou a schopnou zastupovati slovenské katolíky. Je však do jisté míry kompromitováno účasti při jednáních okolo Žilinské dohody z roku 1938. Není zcela přijatelným ani radikálním lud'ákům, jimž se zdá příliš československým, ani episkopátu. V jistých umírněných katolických kruzích slovenských se však tvrdošíjně traduje, že kanonik Cvinček bude vůdcem katolické politické strany, ministr Pietor že se stane náměstkem předsedy vlády a Fraštacký, že zůstane generálním tajemníkem strany.

Všechny tři uvedené proudy, jež v skrytu bojují o rozhodující vliv v katolickém křídle DS, útočí na Stranu slobody, kterou obviňují z nepokrytého prosazování lud'áctví, neboť mají obavy, že by tato strana mohla na sebe strhnout část příslušníků HSLS, prostě vidí v ní nebezpečnou konkurenci. Tato zášť proti Straně slobody jde tak daleko, že ji označují za stranu protistátní, jež musí býti rozpuštěna, ačkoliv kromě psaní některých článků v tisku Strany slobody, nemohou uvést proti ní nic podstatného.

Gen. tajemník DS Kempný a Bugár jsou pro roztržku s DS a pro provedení katolíků do Strany slobody. Jsou to nejradikálnější lud'áci a jsou pochopitelně ve styku s lud'áckým podzemím i zahraničím.

Zdá se velmi pravděpodobné, že po vynesení rozsudku nad dr. Tiso nastane kritický moment ve straně DS. V přípravách k přesunu rozhodujících vlivů ve straně s evangelíků na katolíky jest útočení představitelů obou křídel a jejich tisku na komunistickou stranu více méně zastíráním vnitřního napětí (ač není pochyby, že jej jinak úpřimně, ale že to také je jediný bod zájmu, v němž jsou obě křídla zcela jednotná).

Kanonik Cvinček je pro zachování DS s rozhodujícím vlivem katolíků. Radikální katolické proudy v DS, vedené Kempným a Bugárem, však nutí vedení katolického křídla k ráznému řešení úplným osamostatněním.

Jest se tedy nadáti, že po vynesení rozsudku nad Tisem dojde na Slovensku k politickému otřesu a buď:

a/ přesunu sil ve straně DS k rozhodnému vlivu ve prospěch katolíků, nebo

b/ k rozpadnutí DS a vytvoření samostatné strany katolické

Soustředění slovenských katolíků v jedné straně, jak se o ně pokouší ministr Pietor, nutno považovati za nejnebezpečnější, poněvadž by vlastně šlo o obnovení HSLS, jež by měla pouze nový název. Zpočátku by sice tato strana vystoupila jistě s krotkým a československým programem, změnila by se však v brzku v nejradikálnější československou stranu, jež by vyžadovala bezohledné realizování všech reakčních požadavků slovenských biskupů a šla by po odstranění Pietora a Cvinčeka bezohledně proti zájmům republiky.

Nejvhodnější by bylo, kdyby se katolické sily roztříštili na DS (Cvinček), Stranu slobody a novou katolickou stranu (Pietor), čímž by bylo ľudácké separatistické útočnosti ulomeno ostří, poněvadž by se nikde nebyla s to vyjádřiti jednotně a uceleně.

Strana slobody byla na Slovensku zakládána jako odnož národně socialistické strany, proto o ni ve správě taková zdrženlivá stručnost.

Archív Ministerstva vnitra České republiky, f. 2M, č. 12828

Dokument č. 106

Informácia okresného sekretariátu DS v Prievidzi o situácii v okrese po poprave J. Tisu v apríli 1947

Prísne dôverné!!!

Politická situácia v okrese Prievidza v posledných dňoch.

V súvisi s ukončením procesu Dr. Tisu pred Národným súdom v Bratislave a súvisi obžaloby na trest smrti obesením, nakoľko okres prievidzský má obyvateľstvo vo veľkej miere autonómneho presvedčenia t.j. bývalých ľudákov vzniklo v obyvateľstve silné roztrpčenie a znepokojenie. V obci Valaská Belá istý partizán komunista organizovaný v KSS začal organizovať podpisovú akciu v prospech Dr. Jozefa Tisu. Z príkazu ONV zúčastnení na podpisovej akcii boli tunajšou NB zaistení, nakoľko však súd nepovažoval podpisovú akciu za dôvod dostatočný k uvaleniu vyšetrovacej väzby, boli všetci ihneď prepustení.

V sobotu dňa 22. marca 1947 v súvislosti s akciami v ostatných okresoch došiel do Prievidze pohotovostný oddiel školy NB a pozatýkalo za asistencie tunajšej NB spolu 33 občanov v prievidzskom okrese. Zatknutí sú vo väčšine členmi DS napospol bývalí ľudáci. Z nich niektorí boli už odsúdení ľudovým súdom a trest si odpykali. Na druhý deň ráno o 3. hodine boli ihneď ráno odvezení nákladnými autami do pracovného tábora v Novákoch. V pondelok dňa 24. marca boli osemnásť z nich prepustení. Do dnešného dňa t. j. do 28. marca boli prepustení ďalší, takže t. č. sa v pracovnom tábore v Novákoch nachádza asi 8 občanov z tunajšieho okresu.

Nakoľko zaistenci sami nedali k zatknutiu nijaký priamy podnet svojou činnosťou a nakoľko ako je už vyššie spomenuté občianstvo okresu je prevážne zmýšľa v prospech Dr. Tisu, vyvolala táto akcia medzi ľudom veľké pobúrenie.

Ináč v okrese je pokoj, nakoľko obyvateľstvo je zastrašené.

V ONV ktorého predsedom je p.(án) Peter Aníček, pravdepodobne v snahe zmeniť dojem vyvolaného Tisovou akciou bol tajomníkom KSS Jánom Svítkom podaný návrh, aby ONV zaslal Národnému súdu rezolúciu, aby Dr. Tiso bol potrestaný trestom smrti. Hoci tajomníkom ONV bol predseda Aníček upozornený, že táto vec nespadá do kompetencií ONV, dal tento o veci hlasovať a to výzvou, kto je proti návrhu". Na šťastie prv než k hlasovaniu došlo člen rady ONV tajomník DS Vojtech Gavenda do veci zasiahol a tak návrh schválený nebol. Vec však dostala sa z Národného výboru von a nakoľko predseda ONV je členom DS vyvolala celá aféra medzi obyvateľstvom nepriateľský postoj a silne otriasla situáciu DS v okrese.